

**INGLIZ ADABIYOTINI O'QITISHDA INTERFAOL TA'LIM
TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH METODIKASI**

Buriyeva Mohinur Jumanazar qizi

mokhib13@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada ingliz adabiyotini o'qitishda interfaol ta'lim texnologiyalaridan foydalanishning nazariy va amaliy asoslari yoritilgan. Badiiy asarlarni o'rganish jarayonida talabalarning mustaqil fikrlashi, matnni tahlil qilish, obrazlarni tavsiflash, muallif g'oyasini anglash va adabiy munozaralarda faol ishtirok etish ko'nikmalarini rivojlantirish masalalari tahlil qilingan. Shuningdek, munozara, rolli o'yinlar, kichik guruhlarda ishlash, aqliy hujum, loyiha metodi va raqamli ta'lim vositalaridan foydalanishning samaradorligi ko'rib chiqilgan. Ingliz adabiyoti darslarida interfaol texnologiyalarni maqsadli qo'llash orqali ta'lim oluvchilarning adabiy bilimlarini chuqurlashtirish, tanqidiy fikrlashini rivojlantirish va o'qishga bo'lgan qiziqishini oshirish bo'yicha metodik tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: ingliz adabiyoti, interfaol ta'lim, pedagogik texnologiyalar, badiiy asar tahlili, adabiy munozara, tanqidiy fikrlash, rolli o'yin, kichik guruhlarda ishlash, raqamli ta'lim, o'qitish metodikasi.

Kirish

Bugungi kunda ta'lim tizimida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash, ta'lim oluvchilarning mustaqil fikrlashi va ijodiy salohiyatini rivojlantirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, ingliz adabiyotini o'qitish jarayonida interfaol ta'lim texnologiyalaridan foydalanish badiiy asarlarning mazmunini chuqur anglash, adabiy obrazlarni tahlil qilish va muallifning badiiy maqsadini tushunishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ingliz adabiyoti nafaqat til o'rganish vositasi, balki ingliz tilida so'zlashuvchi xalqlarning tarixi, madaniyati, dunyoqarashi va ma'naviy qadriyatlarini o'rganish manbai hamdir.

An'anaviy ta'lim jarayonida o'qituvchi ko'pincha asosiy ma'lumot beruvchi, ta'lim oluvchi esa tinglovchi vazifasini bajaradi. Bunday yondashuv ayrim hollarda o'quvchilarning mustaqil izlanishi va adabiy tahlilga faol jalb etilishini cheklashi mumkin. Interfaol ta'lim texnologiyalari esa ta'lim oluvchini o'quv jarayonining faol ishtirokchisiga aylantiradi. Ular fikr almashish, savol berish, o'z nuqtayi nazarini asoslash va boshqalarning qarashlarini tahlil qilish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Ingliz adabiyotini o'qitishda interfaol metodlardan foydalanishning asosiy maqsadi badiiy matnni shunchaki o'qish va mazmunini qayta hikoya qilish bilan cheklanmasdan, uning g'oyaviy-badiiy xususiyatlarini mustaqil anglashga o'rgatishdan iborat. Shu sababli mazkur yo'nalishda samarali metodik yondashuvlarni ishlab chiqish va amaliyotga tatbiq etish dolzarb pedagogik masala hisoblanadi.

Asosiy qism

Ingliz adabiyotini o'qitishda interfaol ta'lim texnologiyalaridan foydalanish ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi muhim metodik yondashuvlardan biridir. Interfaol ta'lim o'qituvchi va ta'lim oluvchilar, shuningdek, ta'lim oluvchilarning o'zaro hamkorligiga asoslanadi. Ushbu jarayonda bilimlar tayyor holda berilmaydi, balki savol-javob, muhokama, mustaqil izlanish va amaliy faoliyat orqali o'zlashtiriladi. Natijada ta'lim oluvchilarda tanqidiy fikrlash, ijodkorlik, muloqot madaniyati va mustaqil xulosa chiqarish ko'nikmalari rivojlanadi.

Ingliz adabiyoti darslarining o'ziga xos xususiyati shundaki, badiiy asarlar bilan ishlash jarayonida til ko'nikmalari bilan bir qatorda, tarixiy, madaniy va estetik bilimlar ham shakllantiriladi. Masalan, Uilyam Shekspirning "Hamlet" tragediyasini o'rganishda qahramonlarning xatti-harakatlari, ichki kechinmalari, axloqiy tanlovlari va asarning asosiy g'oyasi muhokama qilinishi mumkin. Bunday tahlil ta'lim oluvchilarning asarni chuqurroq anglashiga, turli nuqtayi nazarlarni taqqoslashiga va o'z fikrini dalillar bilan ifodalashiga yordam beradi.

Interfaol ta'lim texnologiyalarini samarali qo'llash uchun o'qituvchi, avvalo, darsning maqsadini aniq belgilashi, o'rganiladigan badiiy asarning

mazmuni va murakkabligini hisobga olishi hamda ta'lim oluvchilarning til bilish darajasiga mos topshiriqlarni tanlashi lozim. Bunda matnni o'qishdan oldingi tayyorgarlik, o'qish jarayonidagi tahlil va o'qishdan keyingi mustahkamlash bosqichlarini o'zaro bog'liq holda tashkil etish maqsadga muvofiq.

Ingliz adabiyotini o'qitishda munozara metodidan foydalanish alohida ahamiyatga ega. Ushbu metod orqali ta'lim oluvchilar badiiy asardagi voqealar, qahramonlarning qarorlari va muallif ilgari surgan g'oyalar yuzasidan o'z fikrlarini bildiradilar. Masalan, Jorj Oruellning "Animal Farm" asarini o'rganishda hokimiyat, tenglik, adolat va inson xulq-atvori bilan bog'liq masalalar muhokama qilinishi mumkin. O'qituvchi ta'lim oluvchilarga muammoli savollar beradi, ular esa asardan misollar keltirgan holda o'z qarashlarini asoslaydilar. Bu jarayon matnni tushunish, dalillar bilan ishlash va og'zaki nutq ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Kichik guruhlarda ishlash metodi ham ingliz adabiyotini o'qitishda samarali hisoblanadi. Bunda ta'lim oluvchilar kichik guruhlariga ajratilib, ularga badiiy asarning muayyan jihatlarini o'rganish vazifasi topshiriladi. Bir guruh qahramonlarning xarakterini tahlil qilsa, ikkinchi guruh asarning asosiy g'oyasini, uchinchi guruh esa tarixiy va madaniy kontekstini o'rganishi mumkin. Mashg'ulot yakunida guruhlar o'z natijalarini taqdim etadilar va umumiy xulosaga keladilar. Mazkur usul hamkorlikda ishlash, mas'uliyatni taqsimlash, fikr almashish va taqdimot qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Rolli o'yinlar ingliz adabiyoti darslarida badiiy asar mazmunini jonlantirish va obrazlarning ichki dunyosini anglash imkonini beradi. Ta'lim oluvchilar asardagi qahramonlar rollarini bajarib, ularning nutqi, xatti-harakatlari va qarorlarini ifodalaydilar. Masalan, Shekspirning "Romeo and Juliet" asaridagi muhim sahnalarni sahnalashtirish orqali qahramonlarning his-tuyg'ulari, oilaviy ziddiyatlar va asarning fojiaaviy mohiyati chuqurroq o'rganilishi mumkin. Bunday mashg'ulotlar talaffuz, ifodali o'qish, og'zaki nutq va ijodiy tafakkurni rivojlantirishga yordam beradi.

"Aqliy hujum" metodi ham badiiy asarni o'rganishning dastlabki bosqichida qo'llanishi mumkin. O'qituvchi asarning nomi, muallifi, asosiy mavzusi yoki

muammosi bilan bog'liq savol beradi. Ta'lim oluvchilar o'z fikrlarini erkin bildiradilar va ilgari surilgan g'oyalar umumlashtiriladi. Masalan, Charlz Dikkinsning "Oliver Twist" asarini o'rganishdan oldin "Jamiyatdagi ijtimoiy tengsizlik inson hayotiga qanday ta'sir ko'rsatadi?" degan savol asosida fikr almashish mumkin. Bu usul ta'lim oluvchilarning avvalgi bilimlarini faollashtiradi, yangi mavzuga qiziqishini oshiradi va mustaqil fikrlashga undaydi.

Loyiha metodi ingliz adabiyotini o'qitishda mustaqil izlanish va ijodiy faoliyatni tashkil etish imkonini beradi. Ta'lim oluvchilar muayyan yozuvchi, adabiy davr, badiiy yo'nalish yoki asarning asosiy muammolari bo'yicha loyiha tayyorlaydilar. Masalan, "Viktoriya davri ingliz adabiyoti", "Shekspir ijodida inson va jamiyat munosabatlari" yoki "Ingliz adabiyotida ayol obrazlari" kabi mavzularda taqdimot, elektron albom yoki kichik tadqiqot tayyorlash mumkin. Loyiha ustida ishlash jarayonida axborot izlash, manbalarni taqqoslash, ma'lumotlarni saralash va natijalarni taqdim etish ko'nikmalari shakllanadi.

Zamonaviy ta'lim sharoitida raqamli texnologiyalardan foydalanish ham ingliz adabiyotini o'qitish metodikasining muhim tarkibiy qismiga aylanmoqda. Elektron kitoblar, audiokitoblar, videomateriallar, virtual kutubxonalar va interaktiv taqdimotlar badiiy asarlarni turli shakllarda o'rganish imkonini beradi. Audiokitoblar orqali ta'lim oluvchilar talaffuz, urg'u va nutq ohangini kuzatishlari mumkin. Film lavhalari esa badiiy matn va uning ekranlashtirilgan talqini o'rtasidagi o'xshashlik hamda farqlarni aniqlashga yordam beradi. Biroq raqamli vositalardan foydalanish matnni mustaqil o'qish va tahlil qilishning o'rnini bosmasligi, balki uni to'ldirishi kerak.

Interfaol ta'lim texnologiyalarini qo'llashda baholash jarayonini ham to'g'ri tashkil etish zarur. Ta'lim oluvchilarning faqat yakuniy javoblari emas, balki muhokamadagi ishtiroki, matndan dalillar keltirishi, mustaqil xulosa chiqarishi, guruh bilan hamkorlik qilishi va o'z fikrini ingliz tilida ifodalashi ham hisobga olinishi lozim. O'zaro baholash, o'z-o'zini baholash va o'qituvchining izohli fikr-mulohazalari ta'lim oluvchilarga o'z yutuqlari va kamchiliklarini anglash imkonini beradi.

Shuni ta'kidlash kerakki, interfaol metodlarning samaradorligi ularning soni bilan emas, balki dars maqsadiga qanchalik mos tanlangani bilan belgilanadi. Har bir mashg'ulotda barcha metodlardan foydalanish shart emas. O'qituvchi badiiy asarning xususiyati, ta'lim oluvchilarning tayyorgarligi va ajratilgan vaqtni hisobga olib, eng maqbul usullarni tanlashi lozim. Shuningdek, til bilish darajasi past bo'lgan ta'lim oluvchilar uchun yangi so'zlar izohi, tayanch iboralar, savol namunalari va qisqa matnlardan foydalanish ularning mashg'ulotlarda faol qatnashishiga yordam beradi.

Demak, ingliz adabiyotini o'qitishda interfaol ta'lim texnologiyalaridan maqsadli foydalanish badiiy matnni chuqur anglash, mustaqil va tanqidiy fikrlash, kommunikativ kompetensiya hamda ijodiy yondashuvni rivojlantirishga xizmat qiladi. Buning uchun o'qituvchi darsni puxta rejalashtirishi, ta'lim oluvchilarning faolligini qo'llab-quvvatlashi va adabiy tahlilni amaliy topshiriqlar bilan uyg'unlashtirishi zarur.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, ingliz adabiyotini o'qitishda interfaol ta'lim texnologiyalaridan foydalanish ta'lim sifatini oshirish va ta'lim oluvchilarning adabiy bilimlarini chuqurlashtirishning samarali vositalaridan biridir. Munozara, kichik guruhlarda ishlash, rolly o'yinlar, aqliy hujum, loyiha metodi va raqamli ta'lim vositalari badiiy asarlarni mazmunan va g'oyaviy jihatdan chuqur tahlil qilish imkonini beradi.

Interfaol metodlar yordamida ta'lim oluvchilarda mustaqil fikrlash, o'z nuqtayi nazarini dalillar bilan asoslash, adabiy obrazlarni tavsiflash, muallif g'oyasini anglash va jamoada ishlash ko'nikmalari rivojlanadi. Shu bilan birga, ingliz tilida muloqot qilishga bo'lgan ishonch va adabiyotga qiziqish ham ortadi.

Shuning uchun ingliz adabiyoti darslarida interfaol ta'lim texnologiyalarini ta'lim maqsadlari, badiiy asar xususiyatlari va ta'lim oluvchilarning individual imkoniyatlariga mos ravishda qo'llash maqsadga muvofiq. O'qituvchining metodik mahorati, samarali pedagogik hamkorlik va to'g'ri tashkil etilgan baholash tizimi ushbu texnologiyalarning natijadorligini ta'minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Jalolov J. J. Chet til o'qitish metodikasi. — Toshkent: O'qituvchi, 2012.
2. Hoshimov O'. H., Yoqubov I. Y. Ingliz tili o'qitish metodikasi. — Toshkent: Sharq, 2003.
3. Makhkamova G. T., Alimov Sh. S., Ziyayev A. I. Innovative Pedagogical Technologies in the English Language Teaching. — Toshkent: Fan va texnologiya, 2017.
4. Larsen-Freeman D., Anderson M. Techniques and Principles in Language Teaching. — 3-nashr. — Oxford: Oxford University Press, 2011.
5. Rosenblatt L. M. The Reader, the Text, the Poem: The Transactional Theory of the Literary Work. — Carbondale: Southern Illinois University Press, 1978.